

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента
Полянничко Анжели Олександрівни
на дисертаційну роботу Красницької Ольги Володимирівни
**«Профілактика сімейної депривації вихованців інтернатних закладів
спортивного профілю»**, що подана на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.05 – соціальна педагогіка

Проблема, обрана Ольгою Володимирівною Красницькою для дисертаційної роботи, без сумніву, є актуальною, адже виклики сьогодення висувають перед українським суспільством надзвичайно важливе завдання створити усі необхідні умови для того, щоб кожна дитина зростала в сім'ї, була оточена любов'ю і турботою рідних батьків. Щодо дітей, які з різних об'єктивних чи суб'єктивних причин виховуються поза сімейним середовищем, основні зусилля державних інституцій, зокрема шкіл-інтернатів, мають бути спрямовані на мінімізацію деприваційного впливу на особистість дитини. Зазначене зумовлює необхідність нагального розв'язання проблеми ефективної профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю. Сьогодні в 11 областях України функціонують 17 спеціалізованих навчальних закладів, які здійснюють підготовку спортивних резервів: 8 вищих училищ фізичної культури, 2 училища олімпійського резерву, 4 ліцеї-інтернати та 2 загальноосвітні школи-інтернати спортивного профілю, 1 ліцей-інтернат фізичної культури і спорту. Наведені дані виступають додатковим аргументом на підтвердження актуальності й доцільності дисертаційного дослідження О.В. Красницької.

Тема дисертаційної роботи Ольги Володимирівни пов'язана із рухом України до європейської спільноти, що у культурно-цивілізаційному контексті передбачає переосмислення українським суспільством соціально-педагогічної місії державних інтернатних закладів, оскільки на сучасному етапі вони покликані виконувати не лише освітньо-виховну функцію, а й сприяти соціальному розвитку своїх вихованців.

З огляду на актуальність обраної проблематики, а також відповідно до об'єкта і предмета дослідження О.В. Красницькою коректно сформульовано мету наукового пошуку, яка полягає у здійсненні теоретико-методичного аналізу проблеми профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів та розробці її технологічного забезпечення у вихованців інтернатних закладів спортивного профілю. Визначена мета узгоджується з іншими елементами концептуального апарату, які сформульовані чітко, конкретно та відповідають структурі дисертації.

Окреслені дисертанткою практичні завдання передбачають не лише характеристику сутності профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів, виявлення особливостей середовища інтернатного закладу, що обумовлюють сімейну депривацію, обґрунтування її критеріїв, показників та рівнів у вихованців інтернатних закладів спортивного профілю, а й розробку та перевірку ефективності технологічного забезпечення профілактики сімейної депривації вихованців зазначених установ.

Концепція соціально-педагогічного дослідження О.В. Красницької, її методологічні засади ґрунтуються на ідеях, положеннях і підходах загальнонаукового і конкретно наукового рівнів; адекватним вибором і використанням традиційних для соціально-педагогічного дослідження теоретичних, емпіричних та статистичних методів.

Не викликає заперечень наукова новизна проведеного Ольгою Володимирівною соціально-педагогічного дослідження, що визначена на відповідних рівнях (перетворення, конкретизація та доповнення). Здійснивши аналіз значної джерельної бази, дисертантка належно *обґрунтовує та подає авторське визначення поняття* «сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю» як соціального явища, що характеризується обмеженням можливостей дитячо-батьківської взаємодії, сприятливих умов сімейного виховання, дефіцитом вільного часу внаслідок впливу специфічних умов інтернатного закладу спортивного профілю та напруженого графіку тренувань і навчання вихованців; «профілактику сімейної депривації вихованців

інтернатних закладів спортивного профілю» трактує як упровадження комплексу соціально-педагогічних методів і форм роботи, спрямованих на попередження та зменшення впливу факторів і локалізацію наслідків сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю. Визначено критерії та показники сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю: пізнавальний (нехтування навчальною діяльністю, обмеженість пізнавальних інтересів, невизначеність світоглядних позицій), емоційно-вольовий (невпевненість у своїх силах, самотність, емоційна нестабільність), комунікативний (конфліктність, комунікативна відстороненість, схильність до усамітнення), схарактеризовано критичний, допустимий і мінімальний рівні сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю.

Дисертантка не обмежилась аналізом і систематизацією логічно побудованого й змістовного технологічного забезпечення процесу профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю, а й обґрунтувала, розробила та експериментально перевірила комплекс соціально-педагогічних методів і форм роботи, спрямованих на попередження й мінімізацію впливу факторів сімейної депривації та локалізацію її наслідків у вихованців інтернатних закладів спортивного профілю.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про те, що, з одного боку, одержаний О.В. Красницькою науковий результат суттєво доповнює відомі теоретичні і практичні здобутки процесу профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів, а з іншого боку – відкриває нові аспекти досліджуваної проблеми, що дозволяє вдосконалити навчально-виховний процес у закладах інтернатного типу спортивного профілю.

До переваг дисертаційної роботи О.В. Красницької належить її безсумнівне практичне значення. Високої оцінки заслуговує комплекс різнопланових організаційних форм соціально-педагогічної роботи з вихованцями, батьками, педагогами, а саме програма «Формула твого успіху», виховні години, вікторини, інтелектуальні ігри, конкурси, круглі столи, вечори спілкування, терапевтичні заняття, родинні свята, тематичні дні, інтерактивні заняття, батьківські лекторії та

збори, педагогічні семінари. Результати дослідження можуть бути використані у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка», «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», «Технології соціально-педагогічної роботи», а також зацікавити фахівців системи підвищення кваліфікації працівників соціальної та освітньої сфери.

Аналіз здобутих дисертанткою результатів науково-дослідницької діяльності дозволяє висловити наступні *міркування та побажання* щодо роботи, представленій до захисту.

1. Потребує уточнення авторський підхід до визначення видів сімейної депривації, а саме материнської та батьківської депривації (с. 35–37). Видається, що використання поняття «батьківська депривація» є не зовсім коректним у ситуації позбавлення, обмеження або емоційної бідності взаємин дитини та батька. Доцільно у даному контексті вживати поняття «патернальна депривація» (з лат. *pater* – батько). Поняття ж «батьківська депривація» (рос. – *родительская депривация*) означає відсутність належного піклування з боку обох батьків (як матері, так і батька) і виступає родовим щодо понять «материнська депривація» і «патернальна депривація», які є видовими. Уживання терміну «патернальна депривація» дозволить уникнути неоднозначного тлумачення таких найменувань.

2. Робота набула б кращої доказовості, якби одночасно із визначенням особливостей середовища інтернатного закладу спортивного профілю, що обумовлюють сімейну депривацію (параграф 1.3.), Ольга Володимирівна акцентувала увагу на характеристиці контингенту вихованців. Інформація про соціальний статус дітей (наявність чи відсутність у дитини батьків), зв'язків з родичами, життєвий досвід дитини до влаштування в інтернат тощо є важливими як для визначення рівнів сімейної депривації в різних групах вихованців інтернатного закладу спортивного профілю та їх змістової характеристики, так і для розробки засобів попередження деприваційного впливу.

3. На констатувальному етапі експериментального дослідження, зокрема у процесі контент-аналізу річних планів роботи соціальних педагогів, не знайшли належного висвітлення результати діяльності спеціалістів з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які навчаються в інтернатних закладах спортивного профілю, щодо забезпечення права дитини жити в сім'ї. Про наявність таких категорій вихованців було зазначено дисертанткою на с. 69.

4. Характеризуючи технологічне забезпечення профілактики сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю (параграф 2.2), Ользі Володимирівні слід було б конкретизувати, до яких організаційних форм соціально-педагогічної роботи (поряд із педагогами інтернатної установи) були залучені фахівці інших інституцій соціально-педагогічного спрямування територіальної громади.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку представленої до захисту роботи. Вірогідність, надійність та об'єктивність результатів дослідження не викликають жодних сумнівів, оскільки гарантовані широтою охоплення та належним узагальненням зібраних й опрацьованих особисто дисертанткою наукових джерел (283 найменування, з них 9 іноземних, 30 електронних інформаційно-освітніх ресурсів), комплексним застосуванням методів дослідження, а також можливістю впровадження авторкою отриманого педагогічного досвіду у навчально-виховний процес інтернатних закладів спортивного профілю.

Науково-дослідницькі результати достатньо відображені у 17 публікаціях дисертантки (із них 16 – одноосібні, 1 – у співавторстві), серед яких: 1 – навчально-методичний посібник, 9 статей у фахових виданнях (1 – у співавторстві), 6 публікацій у збірниках науково-практичних конференцій, 1 публікація в зарубіжному періодичному виданні. Матеріали дослідження доповідалися та отримали схвальні відгуки на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Текст дисертації вирізняється високим рівнем науковості, логікою та послідовністю викладу матеріалу. Висновки, наведені в роботі, є чіткими, конкретними й переконливими, цілком відповідають поставленим завданням. Ознайомлення з авторефератом дає підстави стверджувати про його відповідність тексту дисертації та адекватне охоплення усіх складових роботи.

Таким чином, дисертаційне дослідження О.В. Красницької «Профілактика сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю» є завершеною самостійною роботою, яка заслуговує позитивної оцінки, оскільки містить нові обґрунтовані результати в галузі соціальної педагогіки. За науковим рівнем, актуальністю, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу матеріалу дисертація відповідає вимогам пп. 11–14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка – Красницька Ольга Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент

завідувач кафедри соціальної педагогіки
і гендерних студій Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

А.О. Полянничко

